

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

معاونت سلامت

آزمایشگاه مرجع سلامت

راهنمای ایمنی و بهداشت فضا، کارکنان و محیط آزمایشگاه

تهیه کننده : دکتر شهلا فارسی

مدیر ایمنی و بهداشت آزمایشگاه مرجع سلامت

زمستان ۱۳۸۶

اصول کلی ایمنی و بهداشت فضا، کارکنان و محیط آزمایشگاه

کارکنان آزمایشگاه در معرض آلودگی به انواع عوامل بیماری‌زای بیولوژیک با منشاء خون، مایعات بدن، مواد شیمیایی و غیره قرار دارند. این عوامل می‌توانند از طرق متفاوت مانند ترشح و پاشیدن، بلع و تنفس، تماس مستقیم با مخاط (چشم، بینی، دهان) و یا پوست، بریدگی در اثر وسایل تیز و برنده و نیز وسایل شیشه‌ای شکسته، ایجاد جراحت در اثر فرو رفتن سوزن در پوست، برداشت مایعات با پی‌پت بوسیله دهان و نیز ایجاد خراش توسط حیوانات آزمایشگاهی سبب ایجاد بیماری گردند.

علاوه بر آن در محیط کار، خطراتی مانند مواد شیمیایی سوزاننده، مواد رادیو اکتیو، جریان الکتریسته، آتش سوزی و غیره وجود دارد که در صورت عدم رعایت صحیح اصول ایمنی می‌تواند سلامت را تهدید نماید. طبق گزارش مرکز کنترل بیماری‌ها در آمریکا در سال ۱۹۹۸، میزان انتقال ویروس هپاتیت B در بین کارکنان مراکز بهداشتی درمانی که در اثر فرو رفتن سوزن آلوده به بدن ایجاد گردیده است، بین ۶٪ تا ۳۰٪ و به طور متوسط ۱۸٪ بوده است. این آمار در مورد ویروس هپاتیت C ۱/۸٪ و برای ویروس HIV ۰/۳٪ (یعنی ۱ نفر در ۳۳۳ نفر) می‌باشد.

باید توجه نمود که این ارقام از کشوری گزارش شده است که رعایت اصول ایمنی در مراکز بهداشتی - درمانی آن اجباری است.

البته وسایل اولیه حفاظتی مانند دستکش و یا وسایل کمکی جهت برداشت مایعات بوسیله پی‌پت در بسیاری از آزمایشگاه‌های ایران وجود دارد، اما فقدان آگاهی کارکنان سبب عدم تمایل به استفاده مستمر از این وسایل گردیده است. بنابراین امید است که جهت استقرار نظام ایمنی در کلیه آزمایشگاه‌ها و نیز حفظ ایمنی کارکنان، بیماران، افراد مرتبط و محیط زیست، مسئولین آزمایشگاه‌ها با برگزاری دوره‌های آموزشی جهت ایجاد فرهنگ رعایت اصول ایمنی در بین کارکنان، تسهیل دسترسی به استانداردهای لازم و وسایل ضروری با قیمت مناسب و نظارت علمی بر اجرای صحیح مقررات، برای ایجاد بستر لازم جهت اجرای برنامه مدیریت ایمنی در آزمایشگاه اقدام نمایند.

اجرای موفق برنامه ایمنی منوط به پذیرش، آگاهی و اجرای آن توسط تک‌تک افراد اعم از نیروهای فنی خدماتی و غیره دارد و باید شامل آموزش و برنامه منظم ممیزی و ارزیابی باشد تا اطمینان حاصل گردد که کارهای فنی آزمایشگاه مبتنی بر اصول ایمنی انجام می‌گردد.

مدیر آزمایشگاه، مسئول حفظ ایمنی همه کارکنان و مراجعه کنندگان به آزمایشگاه می‌باشد و در این راستا باید به کسب بودجه مورد نیاز به منظور تهیه مواد و تجهیزات مورد لزوم، مکان کاری ایمن و غیره پرداخته و به طور کلی مسئول استقرار برنامه ایمنی در آزمایشگاه می‌باشد.

کارکنان آزمایشگاه نیز مسئول تامین ایمنی خود، همکاران، مراجعه کنندگان، خانواده آنها و محیط زیست می باشند و باید با استفاده از وسایل و تجهیزات لازم، در تمام مراحل کاری، اصول ایمنی را اجرا نمایند.

در هر آزمایشگاه باید فردی به عنوان مسئول ایمنی انجام وظیفه نماید این فرد باید با تجربه و با کفایت بوده و از نظر فنی بر امور آزمایشگاهی احاطه داشته و از توانایی علمی و فنی قابل قبولی برخوردار باشد.

همچنین جهت پیشبرد اهداف و اجرای برنامه ایمنی، باید در هر آزمایشگاه کمیته ایمنی تشکیل گردد.

اعضای این کمیته می توانند حداقل شامل مدیر آزمایشگاه، مسئول ایمنی و نماینده کارکنان باشند.

کتابچه های راهنما نیز باید در تمامی زمینه های مربوط به ایمنی تهیه و جهت اجرا در اختیار کارکنان قرار گیرد و می تواند دربرگیرنده اصول ایمنی در زمینه های ذیل باشد:

سطوح کاری باید به اسیدها، بازها، حلالها، مواد شیمیایی، نفوذ مایعات، درجه حرارت کم و زیاد، ضربه و مواد ضد عفونی کننده مقاوم بوده و جنس آنها به گونه ای باشد که سنگینی وسایل را تحمل کند.

باید دست شویی در همه اطاقها و ترجیحا در کنار خروجی موجود باشد و بهتر است که شیرهای آب با حرکت آرنج، فشارپا و غیره باز شوند.

باید منبع نیروی برق مستقل جهت پشتیبانی از وسایل و تجهیزات در زمان قطع برق وجود داشته باشد.

تهیه منبع ذخیره آب با کیفیت مناسب جهت شست و شوی وسایل، دست و غیره باید مدنظر قرار گیرد و ارتباطی بین آب منبع و آب آشامیدنی وجود نداشته باشد.

توالنها و سرویس های بهداشتی به تعداد کافی و به طور جداگانه جهت کارکنان زن و مرد وجود داشته باشد.

اتاقهای تعویض لباس و فضایی مانند کمد جهت قرار دادن روپوش جهت کارکنان زن و مرد وجود داشته باشد

اتاقی جهت صرف غذا و غیره برای کارکنان موجود باشد.

تمام مناطق آزمایشگاه باید از سیستم روشنایی مناسب و کافی (نور طبیعی و یا مصنوعی) برخوردار بوده تا شرایط کارکرد ایمن فراهم شود.

باید محیط کاری از درجه حرارت و رطوبت مناسب و مطلوبی برخوردار باشد.

تهویه مکانیکی و یا طبیعی هوا باید به نحو مطلوبی در اطاقهای آزمایشگاه انجام پذیرد. در صورت استفاده از تهویه طبیعی، باید پنجره ها قابلیت باز شدن داشته باشد و مجهز به توری، جهت جلوگیری از ورود حشرات باشند.

سیستم سیم کشی داخلی دارای هادی متصل به زمین باشد.

منابع مناسب و قابل اعتمادی جهت تامین گاز مصرفی در دسترس باشد.

به تعداد کافی پریز و خروجی های گاز در آزمایشگاه نصب شود.

کپسولهای گاز فشرده در اطاق جداگانه که دارای تهویه مطلوب بوده و دور از منابع حرارتی و نزدیک محل مصرف قرارداد شده و از آنجا به محل مصرف آورده شود. جهت جلوگیری از سقوط، کپسولها بوسیله زنجیر به دیوار متصل گردند.

فضای کاری از نظر میزان سروصدای وضعیت قابل قبولی داشته باشد. مبلمان باید از چیدمان مناسبی برخوردار باشد تا شرایط ایمن کاری فراهم شود. کلیه فعالیتهای آزمایشگاه، فضای کاری و مبلمان مانند صندلیها، میزها، میز کامپیوتر و غیره طوری برنامه ریزی طراحی و یا خریداری گردند که خطر بروز حوادث و اختلالات ناشی از عدم رعایت شرایط مناسب ارگونومیک را کاهش دهد.

کل ساختمان باید در زمانهای خارج از ساعات کاری به طور اطمینان بخشی قفل گردد. فضای مناسبی جهت شست و شو و سترون سازی لوازم و وسایل اختصاص داده شود. باید فضای مناسبی به عنوان انبار جهت ذخیره نمودن مواد، معرفها و تجهیزات در نظر گرفته شود. باید کابینتهای ایمنی بیولوژیکی در مکانهایی که مواد عفونی ایجاد آئروسل می کنند، نصب گردند. سیستم هشدار دهنده و اعلام حریق که به دود و حرارت حساس بوده، در مکانهایی که مایعات و گازهای قابل اشتعال وجود دارد، تعبیه گردد.

باید کارکنان فرض نمایند که تمامی نمونه های بیماران آلوده به ویروس HIV و یا دیگر عوامل بیماریزا بامشاءخونی هستند.

خوردن، آشامیدن و سیگار کشیدن در تمامی بخشهای فنی آزمایشگاه ممنوع است. بهیچ وجه نباید مواد غذایی را در یخچالهای بخشهای مختلف آزمایشگاه نگهداری نمود. این مواد باید در یخچال مخصوص مواد غذایی موجود در آبدارخانه قرارداد شوند. باید همیشه دستکش در اندازه های متفاوت و از مواد مناسب و مرغوب، در تمام بخشهای فنی در دسترس باشد که شامل دستکشهای لاتکس، دستکش های پلاستیکی یکبار مصرف، دستکشهای لاستیکی خانگی و دستکشهای مقاوم به حرارت و غیره میشود.

بهیچ وجه نباید بوسیله دست سوزنهای استفاده شده از سرنگ یکبار مصرف جدا گردد و یا در پوش سرسوزن روی آن قرار گیرد. در مواد ضروری باید فقط از یک دست جهت این عمل استفاده نمود.

از تماس دست با صورت، چشم، گوش، بینی و غیره باید خودداری نمود. از فرو بردن قلم در دهان، ناخن جویدن و آدامس جویدن باید خودداری کرد. هرگز عمل برداشت مایعات را با پی پت بوسیله دهان انجام ندهید. در این مورد وسایل متفاوتی وجود دارد. همچنین نباید قطرات انتهایی نمونه با فشار زیاد خارج شود، زیرا ممکن است باعث ایجاد ذرات بسیار ریز یا آئروسل گردد.

مهمترین اقدام پیشگیرانه وایمنی شست و شوی مکرر دستها می باشد ، که باید همیشه صابون (ترجیحا صابون مایع) ونیز موادضدعفونی کنند ه پوست دردسترس کارکنان قرار گیرد.

بریدگیها ، زخمها وجراحات پوستی (اگزما) باید باپانسمان غیرقابل نفوذ به آب پوشانده شوند. هنگام کاردرآزمایشگاه همه کارکنان فنی باید از یک روپوش آستین بلند که جلوی آن کاملاً بسته باشد ، استفاده نمایند. درمواقعی که بامواد بسیارخطرناک و آلوده کارمیشود ، می توان از پیش بندهای پلاستیکی ویಾಗانهای یکبار مصرف استفاده نمود.

هنگام ترک محلهای فنی ومخصوصاً حضور در محلهای عمومی (آبدارخانه) باید روپوش آزمایشگاه را از تن خارج نمود.

ازبردن روپوشهای آزمایشگاهی به منزل جهت شست وشو باید خودداری نمود.

نباید روپوشها را درکمدی که لباسهای بیرونی قرار داده میشوند نگهداری نمود.

آرایش کردن درمحیط های فنی آزمایشگاه ممنوع می باشد.

باید موادی مانندمحلولهای شست و شوی چشم ، آب ویا سرم فیزیولوژی استریل درمحلهایی که اسید ، مواد سوزاننده سمی ویا دیگر مواد شیمیایی مورداستفاده قرار می گیرند ، وجودداشته باشد. درصورت امکان باید جایگاه ثابتی راجهت شست و شوی چشم بانصب سینک وشیرهای مخصوص شست وشوی چشم درنظرگرفت.

باید درمواقع کارباموادسمی سوزاننده ونیز موادخطرناک شیمیایی وبیولوژی و یاهنگامی که امکان ترشح و پاشیدن خون ویامایعات بدن وجودداشته ونیزهنگام تخلیه اتوکلاو وغیره ازعینکهای حفاظتی (حفاظ دار) ونیز ماسک ویانقابهای صورت استفاده نمود.

دربخشهای فوق نباید ازلنز، بخصوص نوع نرم (Soft) که حلالها وبخارحاصل ازموادرا به خودجذب

می نماید ،استفاده نمود ، مگراینکه ازعینکهای حفاظ دارویا ماسکهای صورت استفاده کرد.

کفشها باید راحت بوده وتامام پا راپوشاند. جنس کفشها باید از چرم ویاموادمصنوعی بوده ونباید ازکفشهای پارچه ای استفاده نمود. درموادضروری می توان روکشهای یکبارمصرف رابکاربرد.

نباید ازجواهرات وزینت آلاتی که ممکن است به وسایل گیر کرده ویاداخل موادآلوده آویزان شوند ، استفاده کرد (به طو ر کلی نباید از جواهرات بجز حلقه ازدواج استفاده نمود)

وسایل شخصی رانباید درقسمتهای فنی آزمایشگاه نگهداری نمود .

نباید معرفها ومواد شیمیایی (اسیدها بازها وغیره) را براساس حروف الفبا درقفسه ها قرار داد. بلکه باید آنها را درمحفظه های عایق ازنظر خروج بخاردرزیر سطح چشمی ذخیره نمود.ذخیره سازی محفظه های بزرگ باید درنزدیک سطح زمین انجام پذیرد .

باید وسایل کمک تنفسی مناسب در دسترس کارکنان باشد تا آنها را در مقابل تنفس مواد آلوده، گرد و غبار مضر، میکروارگانیسم ها و نیز گازها و بخار مضر حفاظت نماید. بدین منظور از وسایل مختلفی مانند ماسکهای معمولی گرد و غبار، ماسکهای گاز و غیره تا وسایل کمک تنفسی مناسب با ذخیره هوای زیاد ممکن است، استفاده نمود.

در آزمایشگاه مخصوصا در بخشهایی که از مواد شیمیایی سوزاننده استفاده میشود، دوشهای اضطراری در محل های مناسب نصب شوند. تعداد این دوشها بستگی به وسعت کاری و فضای آزمایشگاه دارد. باید کلیه وسایل و تجهیزات آزمایشگاهی مانند یخچالها، فریزرها، بن ماری، سانتریفوژ و غیره به طور مرتب تمیز شده و نیز به طور متناوب منطبق بر برنامه زمانبندی که بوسیله مسئول آزمایشگاه تعیین میشود، ضد عفونی گردند. مخصوصا در مواردی که آلودگی مهمی به وقوع می پیوندد، باید فوراً این عمل انجام شود.

باید سطوح کاری بعد از اتمام کار روزانه، باماده ضد عفونی کننده مناسب، ضد عفونی گردد. در هنگام تمیز نمودن آزمایشگاه و تجهیزات باید دستکش، ماسک و پوششهای حفاظتی مناسب پوشیده شود. باید از سانتریفوژ نمودن لوله های حاوی خون، ادرار، خلط و یا مایعات قابل اشتعال که در پوش نداشته باشند، خودداری نمود.

در صورت شکستگی و یا مشکوک بودن به شکستن لوله در سانتریفوژ باید موتور خاموش شده و بمدت ۳۰ دقیقه صبر نمایند. اگر بعد از خاموش شدن سانتریفوژ متوجه شکستگی لوله شدید، باید بلافاصله در پوش آن را بسته و بمدت ۳۰ دقیقه صبر نمایید و سپس اقدام به تمیز نمودن و ضد عفونی کردن محل کنید. باید مدارک مربوط به اجرای روشهای آلودگی زدایی موجود بوده و سوابق آنها نیز بایگانی گردد. باید جعبه کمکهای اولیه و نیز محلی جهت ارائه کمکهای اولیه در نظر گرفته شده باشد. محتویات جعبه حداقل شامل گاز استریل در اندازه های مختلف، باند، چسب زخم، محلول ضد عفونی کننده مناسب پوست، محلول شست و شوی چشم، سرنگ، ماسک و دستکش، قطعه دهانی یکبار مصرف جهت تنفس دهان به دهان بوده و باید افرادی نیز آموزش کمکهای اولیه دیده باشند.

بهیچ وجه نباید کودکان (افراد زیر ۱۶ سال سن) و همچنین حیوانات به محل های فنی آزمایشگاه وارد شوند. باید بوسیله نصب توری، سمپاشی نمودن و.... ورود حشرات، جوندگان و غیره را در محیط آزمایشگاه کنترل نمود.

کرایواسیت و میکروتوم به علت داشتن تیغه برنده بسیار خطرناک می باشند. باید توجه نمود که در میکروتوم بافتی مورد برش قرار می گیرند که در پارافین غوطه ور شده و عموماً آلوده نیستند، اما چون بافت مورد استفاده در کرایواسیت منجمد بوده و شرائط مذکور را ندارد، می تواند محتوی عوامل آلوده کننده باشد که باید این موضوع را مدنظر قرار داد.

بهیچ وجه نباید راههای خروجی و راهروها مسدود باشند. نباید زباله ها، وسایل ذخیره، لوازم و یا مبلمان غیر قابل استفاده را در این مکانها قرار داد. نباید درهای خروجی نیز مسدود و یا قفل شده باشند. باید راههای منتهی به ساختمان باز باشند.

وسایل و تجهیزات باید قبل از انتقال به بیرون جهت تعمیر و یا تعمیر در داخل مرکز با مواد ضد عفونی کننده مناسب ضد عفونی شوند.

قطعات وسایل شیشه ای شکسته شده را باید فقط با وسایل مکانیکی (پنس، فورسپس و غیره) جابجا نمود.

وسایل شیشه ای آلوده را باید قبل از شست و شو ضد عفونی کرد.

برنامه واکسیناسیون در مورد بیماری هپاتیت B، تست پوستی در مورد مایکو باکتریوم تربر کولوزیس (جهت کارکنانی که با این ارگانیزم کار می کنند) و معاینات و آزمایشهای دوره ای باید جهت کارکنان در نظر گرفته شود. همچنین خانمهای حامله و افراد مبتلا به نقص سیستم ایمنی نباید در بخشهای خیلی خطرناک کار نمایند.

راهنمای ایمنی در موارد ریختن و یا شکستن ظروف محتوی مواد آلوده

سعی نمایید کمتر تنفس کرده و سریعاً از محل دور شوید.

لباس و پوششهای حفاظتی را بپوشید.

مدتی صبر کنید تا آتروسوها ته نشست حاصل کنند. (حداقل ۱۵ دقیقه)

محل را با حوله کاغذی و یا تنزیب بپوشانید.

از محلول ضد عفونی کننده مناسب به آرامی در محل بریزید.

در ارتباط با نوع محلول مدتی صبر نمایید.

بوسیله پنس و یا فورسپس پارچه و قطعات شیشه را داخل ظروف ایمن (Safety Box) قرار دهید.

سپس محل را تمیز نموده و در صورت لزوم مجدداً با ماده ضد عفونی عمل فوق را تکرار نمایید.

راهنمای ایمنی جهت انتقال نمونه های آزمایشگاهی بوسیله پست و غیره

نمونه را داخل ظرف در پیچ دار که غیر قابل نشت و غیر قابل نفوذ به مایعات باشد، قرار دهید و اطراف آن را با ماده جاذب الرطوبه بگذارید.

سپس آن را داخل محفظه دومی که غیر قابل نشت و غیر قابل نفوذ به مایعات بوده، قرار داده و مشخصات نمونه را روی آن درج کنید.

سپس محفظه را داخل محفظه سوم قرار داده و علامت خطر زیستی (Biohazard) را روی آن نصب نموده و آدرس را روی آن بنویسید.

سترون سازی :

معمولترین راههای سترون سازی در آزمایشگاه بوسیله حرارت خشک (با استفاده از دستگاه فور) و حرارت مرطوب تحت فشار (با استفاده از دستگاه اتو کلاو) انجام می پذیرد.

از فور جهت وسایلی که تحمل حرارت بالا را دارند، استفاده می گردد. طبق استاندارد جدید، درجه حرارت باید ۱۸۰ - ۱۶۰ درجه سانتیگراد بوده و بمدت ۲ تا ۳ ساعت فرایند سترون سازی ادامه داشته باشد.

جهت سترون سازی محیط های کشت در اتو کلاو از درجه حرارت ۱۲۱ درجه سانتیگراد، به مدت ۱۵ دقیقه و تحت ۱۵ پوند فشار، استفاده می شود. جهت سترون سازی پسماندهای عفونی از درجه حرارت ۱۲۱ درجه سانتیگراد، تحت ۱۵ پوند فشار و بمدت حداقل ۳۰ دقیقه تایم ساعت، استفاده می گردد.

صحت عملکرد دستگاههای فور و اتو کلاو باید بوسیله اندیکاتورهای شیمیایی و بیولوژیکی بررسی گردد.

ضد عفونی نمودن :

جهت ضد عفونی نمودن، ارزاترین و در دسترس ترین ماده، مایع سفید کننده خانگی می باشد، به شرط اینکه دارای کلر فعال به میزان ۵٪ باشد. جهت ضد عفونی نمودن خون، مایعات بدن و مواد دفعی بیماران از رقت ۱/۱۰ آن و نیز جهت ضد عفونی نمودن کف، زمین، دیوار و لباس از رقت ۱/۵۰ آن استفاده می شود. همچنین می توان از محلول هیپو کلریت سدیم به میزان ۱۰۰ میلی لیتر در لیتر، جهت ضد عفونی نمودن مایعات بدن، خون و مواد دفعی بیماران و رقت ۲۰ میلی لیتر در لیتر آن جهت ضد عفونی نمودن کف، زمین، دیوار و لباس استفاده نمود. از محلولهای ضد عفونی کننده دیگر که جهت سطوح می توان استفاده نمود، الکل ۷۰٪ و محلول آب اکسیژنه ۳٪ می باشد که استفاده از محلول اخیر جهت فلزات مناسب نمی باشد.

پسماندهای آزمایشگاهی :

در آزمایشگاه انواع پسماندهای عادی (خانگی)، پسماندهای عفونی، شیمیایی، تیز و برنده، پرتوزا و ترکیبی (ترکیبی از مواد شیمیایی، رادیواکتیو و یا عوامل عفونی) و غیره تولید می شود.

به منظور حفظ سلامت افراد، محیط زیست و جلوگیری از اثرات سوء پسماندها، مدیریت ایمن و صحیح آنها ضروری است. برنامه مدیریت شامل مراحل تفکیک (جداسازی)، آلودگی زدایی، ذخیره (انباشت)، حمل و نقل و دفع می باشد.

از راههای دفع بهداشتی زباله ها می توان به اتو کلاو کردن، سوزاندن در کوره مخصوص (طراحی مناسب کوره و اخذ مجوزهای لازم از سازمان حفاظت محیط زیست)، دفن نمودن در زیر خاک، سیستم فاضلاب

(اخذ مجوز از سازمان حفاظت محیط زیست براساس نوع ، مقدار و غلظت های پسماندهای تولیدی توسط هر آزمایشگاه) ، موادشیمیایی ضد عفونی کننده ، اشعه UV (نفوذ کم بر روی لایه نازک مواد) ، اشاره نمود. کلیه پسماندهای آلوده آزمایشگاهی باید باروش مناسب آلودگی زدایی و سپس به طریقه بهداشتی و به طور روزانه دفع گردند. پسماندهای تیز و برنده باید در محفظه های مقاوم مخصوص (Safety Box) قرار گرفته و قبل از اینکه کاملاً پر شوند ، به طریقه بهداشتی دفع شوند.

دفع پسماندها باید در کیسه های ضخیم ، مقاوم و رنگی مطابق با قوانین کشور (زرد) انجام پذیرد. در موقع جمع آوری ، حمل و دفع پسماندها باید از وسایل و پوششهای حفاظتی استفاده شود. تمامی مراحل جمع آوری و حمل و نقل پسماندها باید با دست انجام پذیرد ، زیرا وسایل مکانیکی باعث پاره شدن کیسه ها و ترشح و پاشیدن مواد آلوده می گردد.

مدیر ایمنی و بهداشت آزمایشگاه مرجع سلامت

دکتر شهلا فارسی

دی ماه ۱۳۸۶

References :

- 1-Laboratory Biosafety Manual.2004. Pub:WHO (World Health Organization) . Third Edition
- 2- Laboratory Biosafety Manual .2003. Pub : WHO. Second Edition
- 3- Medical Laboratories–Requirements For Safety.2003 . International Standard . ISO : 15190. First Edition
- 4- Safety in health – care laboratories .1997. Pub: WHO
- 5- Protection of laboratory workers From occupationally acquired infection 2003 . pub : National committee for Clinical Laboratory Standards (NCCLS) M29-A2
- 6-Management of Laboratory Safety programs .2002. Lecture . WHO
- 7-Clinical Laboratory Safety .1996. Pub : NCCLS. Approved Guideline Gp17- A . Vol :16. No:6. ISBN:1-56238-300-0